

*En guide för lärare på utbildningar till under-
sköterska, boende - samt stödpedagog eller liknande*

Anhörigfokus i nöd och lust

Guidens mottagare

Denna guide är framtagen för lärare på undersköterskeprogram (vuxenutbildning, YH-utbildning, folkhögskola och omvårdnadsprogram) samt utbildningar för boendepedagoger, boendeassistenter, stödpedagoger, stödassistenter eller liknande.

Övergripande mål

Ge studenterna ökad kännedom om anhörigas situation och roll gentemot sin närstående.

Genom ökad förståelse för hur det kan upplevas att vara anhöriga kan fler inom vård och omsorg arbeta förebyggande, fånga upp samt följa upp anhöriga, gärna i ett tidigt skede och förhindra psykisk ohälsa hos (äldre) anhöriga.

Bakgrund

År 2022 antogs en nationell anhörigstrategi framtagen av socialdepartementet. Med hänvisning till hälso- och sjukvårdslagen är ett av vårdens ansvar att arbeta förebyggande mot ohälsa. Att ge ett tidigt anhörigstöd i sitt arbete är ett viktigt steg för att uppfylla detta.

Från anhörigstrategin:

”Anhöriga har behov av att bli sedda, lyssnade på och att få vara delaktiga i vården och omsorgen i den mån de önskar, har tid och förutsatt att deras närstående ger sitt samtycke. Att möta dessa behov ingår i det som kallas för ett anhörigperspektiv inom vård och omsorg. I praktiken innebär ett anhörigperspektiv att personal, handläggare, chefer och beslutsfattare ser och lyssnar på anhöriga, håller anhöriga informerade och har kunskap om vilket stöd och hjälp som den anhöriga ger, samtidigt som den anhörigas eget behov av stöd uppmärksammas.”

För mer information se referenser.

Hur kan materialet användas?

För att innehållet i föreläsningen/filmerna ska bli begripligt ur ett studentperspektiv behöver det vara relevant för ämnet studenterna läser för tillfället. Vilka kurser och ämnen filmerna lämpar sig för finns specificerat under respektive filmbeskrivning senare i guiden.

Vi föreslår att materialet används så här:

- I seminariegrupp: titta på filmen och diskutera medföljande reflektionsfrågor
- Som litteratur inför en föreläsning inom relevant område
- Visa filmerna under föreläsning inom relevanta ämnen
- Diskussion och reflektion i mindre grupper

Filmen Flytten

Denna film är särskilt lämplig i kurser som involverar verksamhetsförlagd utbildning (VFU) inom hemsjukvård/äldreomsorg, geriatrik och/eller psykisk ohälsa.

Länk till filmen

Seminariegrupp

Titta på filmen inför seminariet.

Diskutera följande frågeställningar:

- De anhöriga i filmen beskriver att de har eller saknar förtroende för vården. Vissa grundläggande kriterier behövs för att förtroende skall uppstå mellan människor. Reflektera över tillfällen/nya situationer/utsatthet där förtroende för någon person skapats – eller inte, vad är avgörande?
- Möten mellan människor där den ena parten (den anhöriga) behöver och tar emot något som den andra parten (du som vårdgivare) skall ge, skapar ett beroende. Detta beroende ger dig som vårdgivare en makt över den som är beroende av dig. Diskutera kring makt(o)balansen mellan vårdgivare och anhörig. Hur kan du som vårdgivare agera i möten med anhöriga för att inte missbruka den makten?
- På vilket sätt kan det förhindra ohälsa att du i din yrkesroll ser och uppmärksammar anhöriga?

Diskutera din roll som undersköterska, boende- eller stödpedagog och

- hur du kan arbeta hälsofrämjande i möte med anhöriga
- hur du kan arbeta för att främja goda relationer med anhöriga
- (hur du kan vägleda andra kollegor eller personal du är arbetsledare för i hur ni kan bemöta anhöriga)
- ditt uppdrag att se hela människan, och vad det innebär. Innefattar det även den anhöriga?

Använda filmerna under föreläsning

Som lärare får du använda filmen i din egen föreläsning om du önskar det. Använd filmen som diskussionsunderlag för hur man kan bemöta anhöriga och hur ett anhörigstöd inom äldreomsorg och sjukvård kan se ut för att bemöta oron.

Litteratur

Lägg upp länk till filmen i canvas eller annan gemensam läroplattform för studenterna. Låt studenterna ta del av filmen som obligatorisk litteratur inför en föreläsning.

Uppsats/skriftliga arbeten

Studenterna kan ta sig an frågan kring anhöriga och anhörigstöd i uppsatsskrivning eller i PM. Eventuella projekt- eller utvecklingsarbeten som ska genomföras under VFU kan handla om anhörigstöd, till exempel att utveckla en rutin eller ett koncept.

Syfte med att använda filmen Flytten som underlag för samtal kring anhörigstöd

Ur den enskildes perspektiv

För att se hela människan behöver anhöriga inkluderas. Genom förtroende mellan anhörig och personal säkerställs att hyresgästens behov och önskemål tillgodoses. Den anhörige sitter med kunskaper och har i många fall mångårig erfarenhet av vad partnern behöver och mår bra av. Att som undersköterska, stöd- eller boendepedagog lyssna in och ta del av det och visa förståelse för den anhöriges situation läggs grunden till en trygg och förtroendegivande relation. Då den anhörige känner lugn och tillit till vården och dig som personal avspeglar det sig också till partnern.

”Det kändes som om jag blev inbjuden till ett gemensamt samarbete. Blev så glad av att bli mött på det sättet, att min kunskap räknades.” / Anna, anhörig

Ur ett arbetsmiljöperspektiv

Inom all vård- och omsorgsverksamhet finns utmaningar i relationen mellan anhörig och vårdpersonal. Tittar vi på särskilt boende och hemtjänst ser vi exempelvis förväntningar från den anhörige som krockar med verkligheten om vad vården faktiskt kan erbjuda. Inte sällan finns också känslor med som skuld, oro kring framtiden, sorg över den oönskade separationen från sin partner men även lättnad när beslutet är taget och flytten genomförd. Alla dessa känslor påverkar och kan förklara den anhörigas reaktioner i samband med en flytt eller behov av hjälp i hemmet. Kännedom om anhörigas situation och hur det kan påverka deras förmåga att hantera situationer de står inför kan göra personalen rustade att bemöta anhörigas reaktioner med förståelse och empati. Nära, trygga och förtroendefulla relationer med anhöriga genererar ett mer jämlikt och jämbördigt samarbete och förebygger konflikter och motstånd.

Filmen Risken

Denna film är särskilt lämplig i kurser som involverar våld i nära relation, VFU hemsjukvård/äldreomsorg, geriatrik och/eller psykisk ohälsa.

Seminariegrupp

Titta på filmen inför seminariet.

Förslag på diskussionsfrågor:

- Diskutera olika sorters våld. Vem utför våldet, hur kan det se ut, vad finns det för tecken?
- Hur kan du som undersköterska, boendepedagog eller stödpedagog förebygga en situation där den anhöriga blir så pressad att hen går över gränsen gentemot sin partner?

Använda filmerna under föreläsning

Som lärare får du använda filmen i din egen föreläsning om du önskar det. Använd filmen som diskussionsunderlag för hur man kan bemöta anhöriga och fånga upp våld i äldres nära relation.

Litteratur

Lägg upp länk till filmen i canvas eller annan läroplattform för studenterna. Låt studenterna ta del av filmen som obligatorisk litteratur inför en föreläsning inom ämnet våld i äldres nära relation eller våld mot äldre.

Uppsats/skriftliga arbeten

Studenterna kan ta sig an frågan kring våld i äldres relation och/eller anhörigstöd i uppsatsskrivning eller andra skriftliga arbeten. Eventuella projekt- eller utvecklingsarbeten som ska genomföras under VFU kan handla om anhörigstöd, eller våld mot äldre. Till exempel att utveckla en rutin eller ett koncept på arbetsplatsen.

Syfte med att använda filmen Risken som underlag för samtal kring våld mot äldre

Ur ett folkhälsoperspektiv

Våld inom äldres nära relationer behöver särskilt fokus då dessa åldersgrupper inte pratas om lika mycket som andra åldersgrupper. Att vara funktionshindrad ökar risken att utsättas för våld och övergrepp. Att vara en vårdande anhörig ökar risken att utsätta andra för våld och övergrepp. Denna film visar på en annan sorts våld än vad vi är vana vid att höra om. Filmen fungerar upplysande men även förebyggande vad gäller att upptäcka personer i riskzon för att utsätta andra eller själv utsättas för våld.

Länk till filmen

Referenser

[Nationell anhörigstrategi inom vård och omsorg \(regeringen.se\)](http://regeringen.se)

3.1 Hälsa- och sjukvården har ansvar att förebygga ohälsa

En fungerande hälso- och sjukvård är en förutsättning för att den omsorg som anhöriga ger sina närstående ska vara frivillig och hålla en rimlig nivå. Det är i sin tur en förutsättning för att möjliggöra en fungerande vardag och förebygga ohälsa bland anhöriga. Anhöriga är i hälso- och sjukvårdslagstiftningens mening framför allt adresserade i sin egen rätt, där hälso- och sjukvårdens ansvar är att förebygga ohälsa, vilket också innefattar ett ansvar för att identifiera och arbeta hälsofrämjande och förebyggande med personer vars risker för ohälsa beror på hans eller hennes anhörigskap. Befolkningsstudier genomförda av Socialstyrelsen 2012 och Nka 2018 har visat att personer som regelbundet ger vård eller hjälp eller stöd till en närstående har sämre upplevd hälsa än övriga befolkningen, vilket kan tyda på att det behövs ett tydligare anhörigperspektiv i både den regionala och kommunala hälso- och sjukvården.

3.2 Viktigt att förmedla kunskaper till anhöriga

Det är ofta hälso- och sjukvården som först kommer i kontakt med eller får kännedom om anhöriga, vars livssituation med stor sannolikhet kommer att förändras i samband med att en närstående får en diagnos eller råkar ut för en olycka. Hälso- och sjukvården har svar på många av de frågor som anhöriga initialt bär på. Det kan exempelvis handla om kunskap kring en sjukdom eller funktionsnedsättning eller dess konsekvenser och möjliga rehabiliterings- eller behandlingsmetoder. Därutöver kan anhöriga behöva stöd av hälso- och sjukvården i form av information och kunskap om vad deras närståendes sjukdom eller funktionsnedsättning innebär, likväl som kunskap om stöd som avlastar och underlättar vardagslivet.

3.3 Rutiner och kompetens

Det är inte alltid människor som ger vård eller omsorg till en närstående identifierar sig själva som anhöriga eller är medvetna om de egna behoven av stöd. Tröskeln för att anhöriga själva ska be om hjälp kan därför vara hög. I intervjuer påpekades att anhöriga i sådana situationer ändå kan vara mottagliga för att ta emot information eller hjälp om de själva blir kontaktade. Därtill betonades att erbjudanden om stöd behöver ges vid flera tillfällen, eftersom det kan ta tid för anhöriga att smälta innebörden av den närståendes diagnos eller tillstånd och förstå vilka behov av stöd de själva har.